

nyelvjárások atlasza (KárpA.). Tudományos írásaira több mint 100 recenzió jelent meg, több mint 1700 hivatkozás található műveire hazai és külföldi tudósok tollából.

Tisztelt Tanár Úr, kedves Professzor Úr! E jeles jubileum kapcsán további energikus munkát, eredményes tevékenységet, erőt, egészséget kívánunk mindannyiunk örömeire.

Hivatkozott irodalom

- KárpA. = LIZANEC, P. N., *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza / Атлас угорських говорів Закарпаття* 1–3. [1.] Szerk. BALOGH LAJOS. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. [2.] Szerk. HORVÁTH KATALIN. Patent Nyomdaipari Vállalat, Ungvár, 1996. [3.] Szerk. LIZANEC, P. N. Ethnica Alapítvány, Ungvár–Debrecen, 2003.
- LIZANEC PÉTER 1970. *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátaljai ukrán nyelvjárások alapján)*. Az USZSZK Felső- és Szakközépoktatásügyi Minisztériuma – Ungvári Állami Egyetem, Ungvár, 1970.
- LIZANEC, PÉTER [Лизанец, Пётр Николаевич] 1976a. *Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття*. Изд-во Акад. наук Венгрии, Будапешт, 1976.
- LIZANEC, PÉTER [Лизанец, Петро Миколайович] 1976b. *Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР*. Місто, Ужгород, 1976.

HORVÁTH KATALIN
Ungvári Nemzeti Egyetem

V. Raisz Rózsa 80 éves*

A gyümölcsöző alkotómunkához kiegyensúlyozottság, elkötelezettség, fáradhatatlan szorgalom, nem utolsó sorban kitartás és hűség szükséges. Kitartás és hűség hivatásunkhoz, hűség a bennünket befogadó szűkebb közösséghez és anyaintézményünkhöz. Ennek az állandóságnak és a szakmai megújulás képességének szép példája V. Raisz Rózsa nyugalmazott főiskolai tanár életpályája, amelyből a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén ezen ünnepi alkalommal is csak a leginkább meghatározó mozzanatokat emelhetjük ki.

Több mint öt évtized a tudomány és az oktatás útjain, az immár egyetemmé előlépett egri főiskola nyelvészeti tanszékén. Nem véletlenül idéztem föl néhány kulcsszót, bevezető gyanánt néhány fogalmat: nagyra becsült kolléganőnknek, volt tanszékvezetőnknek első és egyetlen munkahelye – sőt: első diplomáját is adó alma matere – az egri intézmény. Szerte az országban nevét mindenki a hevesi megyeszékhelyhez köti, aki ismeri: tanítványai, barátai, közvetlen kollégái, távoli munkatársak, ismerősök, a hazai, sőt a határon túli nyelvész társadalom színe-java. Személye eggyé forrt tanszékünkkel, hiszen munkásságának egészét, tevékeny életpályáját a főiskolának, a tanárképzésnek szentelte – és persze a magyar nyelvészetnek. Egyetlen munkahely – ha egyáltalán szabad most ismét e hivatalos ízű megjelölést alkalmazni –, de mennyi minden fért bele az öt aktív évtizedbe, amely most hetvenéves intézményünk és tanszékünk életének is igen jelentős darabja. Amikor a teljes-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén 2019. november 26-án.

ség igénye nélkül felidézem a főbb fordulópontokat, e sokszínű pálya szakaszait, kétféle szerepben nyilatkozom: egyfelől tanítványként, másfelől a tanszék volt munkatársaként.

Abaúj és Zemplén tájai, települései – az egykor szebb napokat látott északkeleti végtek adták a gyermekkor első, azóta is pótolhatatlan élményeit. Hiszen (ahogy személyes hangú visszaemlékezésében írta): „Ebből az időből legjobban a gyümölcsillatú őszökre emlékezem. A barátságos dombok napsütötte kertjeiben, szőlőiben a legjobb zamatú őszibarack, a legédesebb szilva és szőlő termett.” (V. RAISZ 2008: 106) Szikszó, Fügöd, Encs, Abaújszántó és Bakta után Sátoraljaújhely következett. Itt a táj szépsége és Kazinczy szelleme fogta meg. A miskolci évekhez kötődik irodalmi és zenei érdeklődésének kialakulása, melynek családi háttere és támogatása is megvolt. A híres Zenepalotában rendezett hangversenyek, a színház opera-előadásai és az emlékezetes költői estek látogatása megalapozta, majd belső igénnyé tette a művészetek iránti érzékenységet.

Első diplomáját az egri pedagógiai főiskola magyar–történelem szakán szerezte. Az akkori tanszékvezető, Bakos József kezdeményezésére gyakornokként a tanszéken maradt. Csakhamar következtek az egyetemi évek: az Eötvös Loránd Tudományegyetemen nemcsak a magyar nyelv és irodalom, hanem később könyvtár szakon is oklevelet szerzett. Szintén az ELTE-hez kötődik a doktori cím elnyerése. Oktatói tevékenysége először főleg a leíró magyar nyelvtan részterületeit, valamint a beszédművelést foglalta magában, majd később specializálódott mondattani, szövegtani és frazeológiai stúdiumokra. Kandidátusi fokozatát 1987-ben szerezte, abban az időben, amikor a főiskolán ez a komoly tudományos teljesítmény még igen ritka volt. Disszertációjának témája a Mikszáth-novellák mondat- és szövegszerkezeti formáinak stilisztikai vizsgálata.

Oktatómunkáját magas szakmai felkészültséggel, mindig a legkorszerűbb tudományos háttérrel végezte. Sokat követelt, de mindig sokat is nyújtott tanítványainak. Az értékelésben következetes, a feladatok számonkérésében kellően szigorú. Saját főiskolás emlékeimre visszagondolva bátran kijelenthetem, hogy mindezekben a tulajdonságokon alapuló tekintélye már annak idején megvolt, és ezekért az érényekért azok is tisztelték, becsülték, akiknek a nyelvészet nem tartozott a legkedveltebb tárgyaik közé. Ismerni pedig igazán ismertük, mivel négy éven keresztül – az akkori oktatásszervezési forma szerinti magas óraszámban – szinte osztályfőnökként foglalkozott velünk. Élveztük óráit, figyelemmel hallgattuk magyarázatait a szemináriumokon, amikor az előadások nehezen emészthető részeit gyakorlatias módon érthetővé tette, megvilágította előttünk. Csodáltuk széles körű humán műveltségét, olvasottságát, amely jóval túllépett a nyelvészeti tantárgyak keretein. Megtanított bennünket tanulni, keményen dolgozni, és kellő határozottsággal megkövetelt minden feladott munkát. De nemcsak oktatott, hanem nevelt is, viselkedésre, kulturáltságra egyaránt. Évtizedeken át gondos és – második egyetemi diplomájának köszönhetően – szakavatott kezelője volt közel ötezer kötetes tanszéki könyvtárunknak, melynek alapját Csűrű Bálint hagyatéka teremtette meg első tanszékvezetőnk, Papp István jóvoltából.

1993-ban – Fekete Péter másfél évtizedes tanszékvezetői működése után – méltán nyerte el a vezetői megbízatást. Munkásságának kiteljesedése ez az időszak. Két cikluson keresztül vitte tovább meglévő értékeinket, és valósíthatta meg saját elképzeléseit. Vezetői kvalitásait magasabb szinten is kamatoztathatta: az 1990-es évek második felében a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet igazgatója, a magyar szak szakfelelőse, valamint a kari struktúra kialakításának folyamatában a 13 tanszéket magában foglaló Társadalomtudományi Fakultás vezetője (LŐRINCZNÉ THIEL 2013: 441). Az átalakulás,

a megújulás és a továbblépés éveit voltak ezek. Intézményünk vezetőiben nagy léptékű tervek fogalmazódtak meg: az egyetemi szintű tanárképzés megvalósítása. A vezetésével és jórészt saját munkájával összeállított nyelvészeti akkreditációs dokumentumok kiállták a szigorú bírálók vizsgálatát, és elfogadhatónak találtattak – más okok miatt nem indulhatott meg akkor az egyetemi szintű magyartanárképzés. Különösen fájlalhatjuk, hogy a jelentős szervezőmunkával és nagy szellemi befektetéssel kialakított és országosan is egyedülállóan szánt beszédtudomány egyetemi specializáció nem valósulhatott meg. Mégsem volt hiábavaló a befektetett energia: néhány évvel később, 2003-ban újabb akkreditációs eljárás keretében az egri tanszék elnyerte a hagyományos egyetemi képzés engedélyét; igaz, a szak kiteljesedésének a kétszintű (BA-MA) képzés bevezetése hamarosan véget vetett.

Vezetői működése alatt V. Raisz Rózsa folytatta elődjének kezdeményezését: a Magyar Nyelvtudományi Társasággal közösen tovább vitte az anyanyelvoktatási napok két-évenként megrendezett sorozatát, amely az 1990-es években összeforrott az egri tanszék nevével. A fáradságos szervezőmunka gyümölcse: a közoktatásból érkező 150-200 résztvevő, 60-80, néha még több előadó, valamint a mintaszerű és az évekkel később is sokak által keresett konferenciakötet. Az egyéves előkészítő munka, majd a kötet megjelenítése, szerkesztése szinte folyamatos tennivalót adott. Bár közös tanszéki vállalásról volt szó, a munka dandárját ő maga végezte. Ugyancsak a nagy feladatok közé tartozott a Magyar Nyelvészek Kongresszusának egri lebonyolítása és a Kazinczy-verseny országos döntője. Hosszú időn keresztül rendezője volt az intézményi szintű Kazinczy-versenynek, és hallgatóinkat felkészítette az országos döntőre. Az egyetemek és főiskolák rangos megméretésén több mint egy tucatszor vehette át tanítványa a legjobbaknak járó Kazinczy-érmet. Az országos versenyen többször vett részt a bírálóbizottság munkájában, tapasztalatait többek között az Egyetemi Fonetikai Füzetekben közölte (V. RAISZ 1993, 1996 stb.). Támogatta a tanszékünk által évente megrendezett országos helyesírási versenyt. Újításként vezetői megbízatása idején bővült a rendezvény szakmai konferenciával, s vált Nagy J. Béla nevét viselő Kárpát-medencei találkozóvá. Vezetői megbízatásainak lejártával, 2002 után hét évig folytatta oktatói tevékenységét, tudományos és kutatói munkássága viszont azóta is töretlen.

Publikációinak száma meghaladja a kétszázat, közülük több mint száz tanulmány, a többi egyéb közlemény (cikk, nyelvművelő írás, recenzió, előszó, alkalmi beszéd stb.). Közülük az első 1961-ből származik, és Mikszáth szóláskincsével foglalkozik (újraközölve: DOMONKOSI–KALCSÓ–ZIMÁNYI szerk. 2019: 15–34). A gyűjteményes köteteken, konferenciakiadványokon, főiskolai és egyetemi tudományos közleményeken kívül többek között publikált a Magyar Nyelv, a Magyar Nyelvőr, a Nyelvtudományi Értekezések, a Magyar Nyelvjárások, a Módszertani Közlemények, a Magyartanítás hasábjain (ZIMÁNYI 2009: 11). Közreműködött a nyolcvanas évek országos szintű tanszéki közös kutatásaiban, melyekhez ugyancsak kapcsolódtak publikációk (V. RAISZ 1986). Elmélyült kutatási irányai mellett (például az alakzatok, illetőleg Márai, Mikszáth, Kaffka stílusa) az utóbbi években foglalkozott többek között egy énektankönyv multimedialitásával, szállóigéink művelődéstörténeti vonatkozásaival és a reprodukív beszéd szünettartásával.

Négy önálló kötetet szerzője: A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai keretében feldolgozta a tudomány szervezeti működésének első fél évszázadát, Mikszáthról két könyve jelent meg. Közel állt szívéhez Márai Sándor is: kispőzai műveinek szöveg szerkezeti és stíluselemzése intézményünk bölcsészkarának Pandora Könyvek sorozatában látott napvilágot. 1987-től szerkesztette az egri főiskola nyelvészeti tudományos köz-

leményeit. Az anyanyelvoktatási napok előadásai A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai című sorozatban jelentek meg. Ezek közül négy kötet társszerkesztője és egy ötödik szerkesztője volt. Ugyancsak társszerkesztője a tanszékünk által 1987 óta évenként megrendezett országos Nagy J. Béla helyesírási versenyhez kapcsolódó kiadványsorozat hét kötetének. Bízást mondhatjuk, hogy szerkesztői – itt: társszerkesztői – munkásságának csúcspontja az Alakzatlexikon (SZATHMÁRI főszerk., 2008), emellett 14 szócikk írója vagy társszerzője. Magam is tapasztaltam, hogy igen nagy körültekintéssel, szakmai viták közepette érlelődtek, csiszolódtak ezek a jól kidolgozott mestermunkák. Feltétlenül ki kell emelni, hogy a Szathmári István professzor vezette országos hírű stíluskutató csoportban – melynek 1980-tól 2007-ig aktív tagja – elmélyült szakmai programok részese lehetett, és nemcsak munkatársi, hanem őszinte emberi kapcsolatokra is szert tett.

Tudományos közéleti tevékenysége ugyancsak szerteágazó: tagja volt az MTA Nyelvtudományi Munkabizottságának, a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának, vezetője az Miskolci Akadémiai Bizottság Nyelvtudományi Szakbizottságának. Opponens, illetőleg bizottsági tag korábban kandidátusi, utóbb PhD-védéseken. Az Anyanyelvápolók Szövetsége elnökségének tagjaként kivette a részét a nyelvművelés időszerű feladataiból. Tanszékvezetése alatt minden évben megszervezte a magyar nyelv hetének főiskolai rendezvényét, de arra is gondot fordított, hogy a tanszék oktatói előadásokat tartsanak a város és a megye – illetőleg más megyék – iskoláiban. Segített abban, hogy a helyi napilapban anyanyelvi rovat működjék. Fontosnak tartotta a pedagógus-továbbképzést: több ilyen program kidolgozása fűződik nevéhez. Itt is a minőség, az igényesség vezérelte. Szerette volna, ha a pályán lévő pedagógusok folyamatosan megújítanák szakmai és módszertani kultúrájukat. A feltételes mód azonban jelzi, hogy ez a kíváncsi korántsem valósult meg maradéktalanul. A kilencvenes években a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén is oktatott. Több intézményi, illetőleg országos elismerésben részesült: többek között a Péchy Blanka-díj, az Apáczai Csere János-díj és a Lőrincze Lajos-díj kitüntette. Főiskolánkon megkapta az Eszterházy Károly-émlékplakettet, valamint a legmagasabb intézményi elismerést, a Pro Academia Pedagogia Agriensit.

Nem mind arany, ami fénylik – erre figyelmeztetett V. Raisz Rózsa személyes hangú vallomásában, amikor a Magyar Rádió Egy csepp emberség című sorozatának vele készített műsorában az emberi értékeket kutatta (LENGYEL et al. 2005: 186–188). Nemzeti hagyományaink tiszteletét és őrzését, az igényességet – elsősorban saját teljesítményünkre nézve, a kialakult erkölcsi világképet, a tartalmas emberi kapcsolatokat, a divatos jelszavakkal szemben az ellenállás képességét: a tartást, ugyanakkor az újra való fogékonyságot. Mindezek a fontos értékek mértékül szolgáltak számára is, munkájában, emberi kapcsolataiban egyaránt. A Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén 80. születésnapja alkalmából megbecsüléssel és szeretettel köszöntjük volt tanszékvezetőnket, kedves kollégánkat, V. Raisz Rózsa nyugalmazott főiskolai tanárt, kívánunk neki további szakmai és tudományos sikereket, jó egészséget. Az egi tanszék munkatársai az ünnepelt korábbi munkáiból összeállított kötetrel kívánják emlékeztetessé tenni ezt a jeles alkalmat (DOMONKOSI–KALCSÓ–ZIMÁNYI szerk. 2019).

Hivatkozott irodalom

DOMONKOSI ÁGNES – KALCSÓ GYULA – ZIMÁNYI ÁRPÁD szerk. 2019. *Prózastílus és szövegszerkezet. Válogatás V. Raisz Rózsa írásaiból.* Liceum Kiadó, Eger.

- LENGYEL ANNA et al. szerk., 2005. *Egy csepp emberség 3.* Magyar Rádió Rt., Budapest. 186–188.
- LŐRINCZNÉ THIEL KATALIN 2013. A változások évtizede a főiskolán. In: PETERCSÁK TIVADAR szerk., *Az egri Domus Universitatis és a Líceum.* Líceum Kiadó, Eger. 415–445.
- V. RAISZ RÓZSA 1993. Egy szabadon választott versenyszövegről és megszólaltatásának kérdéseiről. In: BOLLA KÁLMÁN szerk., *A köznyelviség problémái a magyarban.* Egyetemi Fonetikai Füzetek 8. ELTE, Budapest. 118–121.
- V. RAISZ RÓZSA 1996. Hangzó forma és írásrendszer. In: BOLLA KÁLMÁN szerk., *Írott szöveg – hangzó forma.* Egyetemi Fonetikai Füzetek 18. ELTE, Budapest. 72–77.
- V. RAISZ RÓZSA 2008. V. Raisz Rózsa [önéletrajza]. In: N. PÁL JÓZSEF – ALMÁSI TIBOR – BAÁN TIBOR, *Napút évkönyv 2009.* Napkút Kiadó Kft., Budapest. 106–108.
- V. RAISZ RÓZSA et al. 1986. Ötödik osztályos tanulók szókincsének vizsgálata. In: SZENDE ALADÁR szerk., *Program az anyanyelvi nevelés továbbfejlesztésére.* Tankönyvkiadó, Budapest. 413–430.
- SZATHMÁRI ISTVÁN főszerk. 2008. *Alakzatlexikon. A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve.* Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- ZIMÁNYI ÁRPÁD 2009. Vargáné dr. Raisz Rózsa főbb publikációiból. In: ZIMÁNYI ÁRPÁD szerk., *Az Eszterházy Károly Főiskola Tudományos Közleményei XXXVI. Tanulmányok a magyar nyelvről.* Líceum Kiadó, Eger. 11–17.

ZIMÁNYI ÁRPÁD
Eszterházy Károly Egyetem

Zoltán András 70 éves*

Mint az ünnepelt pályatársa örömmel fogadtam a Társaság felkérését e megtisztelő feladatra, hogy köszöntőt mondhatok Zoltán András kollégám 70. születésnapja alkalmából, melyet a jubiláns 2019. december 25-én ünnepelt. Kereken három évtizede vagyok a professzor úrral közvetlen munkatársi kapcsolatban, s az orosz tanszékre történő kinevezésemet követően magam is hamar megtapasztaltam, milyen tudományos hatást, inspirációt jelent egy olyan nyelvész szellemiségének vonzáskörébe kerülni, mint amilyen Zoltán András. Mára már e jeles születésnap is, mely éppen karácsony napja, megkerülhetetlen szakmai képzettségével párosul: hiszen sokan tudják a szlavisztika szűkebb körein túl is, hogy ZOLTÁN ANDRÁS etimológiai tárgyú közleményeinek hosszú sorában a *karácsony* szavunk eredetének kutatása, e rejtély megfejtésének kísérlete is fontos helyet foglal el. Mielőtt azonban felidézném eddigi alkotói munkásságának különböző irányait, érdemes visszatekinteni az idáig elvezető útra, beleértve e gazdag életpálya néhány gyermekkori momentumát is, amelyek valamilyen formában minden bizonnyal hozzájárultak ahhoz, hogy érdeklődése már fiatal korában a nyelvészet, mindenekelőtt a szláv nyelvek irányába terelődött, s végső soron szerepet játszottak abban, hogy az egykor „könyvfaló kisgyermekből”¹ a jelenkor szlavisztikájának meghatározó, nagy formátumú tudósa lett.

* Elhangzott a Nyelvtudományi Társaság 2020. március 10-i ülésén.

¹ A „könyvfaló kisgyermek” szavakkal maga az ünnepelt jellemezte önmagát a Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások című sorozat kiadványában (BOLLA szerk. 2009: 5).